

Ansigt til ansigt med en lemming ... Ugebrev nr. 8, 30. juli, 2001

Sommerens første slagskygge fra Zackenbergfjeldet har ramt stationen, men kun for en kort stund. Snart efter dukker midnatssolen igen frem over Dombjerg med sit runde ansigt, når det ellers ikke er overskyet. Skyet har her været, og der er blevet flyttet grundigt rundt på luftmasserne i den forgangne uge. Først fra nord siden fra syd. Vejret er meget svært at spå om, men vi har bemærket, at der er en god sammenhæng mellem det gode vejr og et faldende lufttryk! Mellem vindenes hærgen fik vi flyvevejr, så klimaprogrammets to personer fra ASIAQ i Nuuk, et botanikerpar fra Schweiz og DPC's to udsendte kunne lande.

BioBasis-programmet udnyttede denne flyejlighed til at komme med til Daneborg, så vi kunne gå den sidste del af den 140 km lange vandretur, som inden for en uge bringer os rundt i de 200 kvadratkilometer som turen dækker. Det blev til i alt 160 moskusokser med en kalveandel på små 17 procent, hvilket ligger i den høje ende af skalaen set over de sidste syv år. Alene inden for de nærmeste 40 kvadratkilometer talte jeg 81 moskusokser den 23. juli.

Sneharekillingerne som fra sæsonens start optrådte fem sammen, og som holder til omkring stationen, var i løbet af juni nået ned på tre stykker. De to første gik til rævefamilien på den anden side af Zackenbergelven, men de resterende tre var blevet så store, at ræven ville have svært ved at fange dem. Men hastighed er ikke altid nok. Et par øjne i nakken ville måske kunne have reddet den tredje fra at blive taget af jagtfalken i den forgangne uge. Det er en dyr fornøjelse at opfostre unger - også i Arktis - og med lavvande i madbudgettet er det de mindste og svageste der bukke under først.

Halsbåndlemmingerne er en af det arktiske økosystems nøglearter, og en ressource som flere dyr at stærkt afhængige af. I sommer er der tre rævegrave med hvalpe inden for 50 kvadratkilometer. Her i tredje uge af juli er der stadig i alt 11 hvalpe tilbage, men det vil ikke undre, hvis ikke alle 11 når gennem sommeren. To par sneugler er også i gang med den næsten håbløse opgave det er at fange lemminger nok til at opfostre unger. Dem har der været ni af, men antallet er nu nede på højst fem. Hver ugleunge skal have i nærheden af 600 lemminger for at blive store nok til at kunne klare sig selv. Slår forsyningerne ikke til, fodres de største op med de mindste søskende, i takt med at de bukke under. De små kjover opfostrer også deres unger på lemminger, men da ræven har et meget omfattende menukort må mange fugleæg og -unger den vej. Denne afhængighed fra toppen af fødekæden og nedefter, afstedkommer en udpræget mobning nedefra og opefter. Således kan de små vadefugle mobbe kjoverne, som igen mobber ræven, uglen og jagtfalken.

Lemmingerne er de eneste der ikke kan mobbe nogen, men må søge skjul i deres mange huller. Her er det stort set kun hermelinen der kan komme og tage dem, men meget tyder på at der i år ikke er mange af denne lemmingespecialist. Til gengæld er jeg i år udstyret med et fiberskop, så jeg gennem et tre meter langt lysledende kabel kan undersøge deres gangsystemer. Det er en fantastisk oplevelse sådan at krybe på besøg i de snævre gange under jorden. I blandt deler gangen sig i to. Den ene gren ender som regel i et toilet, mens den anden kan munde ud i en fin rede af græs.

Jeg har masser af lys med mig fra det store batteribælte omkring livet, og spændende er det, når der er nogen hjemme. Pludselig "står" jeg ansigt til ansigt med en lemming, der forbløffet og sikkert også bange står badet i lys i den mørke hule. I de tilfælde bakker jeg ud og forbinder udgangen til en fælde. I løbet

af 2-4 timer kan jeg så hente lemmingen ud til køns- og aldersbestemmelse og mærkning med halsbånd. De største får en 2 grams radiosender på, mens dem under 35 gram må nøjes med et lille halsbånd med en farvekode. Dette gøres for at kortlægge deres arealudnyttelse. Der er inden for det 10 ha. store område som jeg undersøger intensivt ca. fem lemminger pr. ha. De er meget stedfaste, men kan rykke lidt rundt mellem samlinger af huller fordelt på deres område. De vil alle blive befriet for deres halsbånd, når sæsonen går på hæld. De kønsmodne hanner har, ikke uventet, de største territorier, hvorimod de største kønsmodne hunner sidder på nogle af de mindste, men som efter al sandsynlighed til gengæld er de bedste. Gangsystemerne er fra 30 til mere end 220 cm lange. Rundt regnet er kun 10 procent af hullerne udstyret med en rede. De andre fungerer blot som tilflugtshuller.

Om sommeren benytter lemmingerne som nævnt også hullerne til toilet, så det ikke ligger og udsender lugtsignaler til alle og enhver oven på jorden. Til gengæld sørger de for, at mange af hullerne benyttes som toilet, så en sulten ræv skal grave omtrent 10 gange ud for at fange én lemming, hvilket kun sjældent kan betale sig. Det er også en af forklaringerne på at så få af hullerne er gravet ud. Som man nok kan forestille sig, er livet uden for hullerne en risikabel affære for lemmingerne, men maden skal nu en gang hentes i det fri. Faren for at blive ædt gør dog, at de henter langt den største del af føden i umiddelbar nærhed af hullerne. De mest intensivt anvendte huller har da også meget tydelige spor af afgræsning omkring indgangen.

Længerevarende observationer af enkelte lemminger har vist, at deres fødesøgningstogter foretages inden for tre meter fra et givent hul. Lemmingerne kan under beskyttede forhold, hvor der serveres mad ad libitum, spise omkring et gram i timen inden for en otte timers periode. I de aktuelle tilfælde udgjorde det ca. 25 procent af deres egenvægt. Med det i baghovedet må det være et stort dilemma for lemmingerne at skue ud over sommerens overflødigshorn af næringsrig føde uden at kunne få fred til at spise sig tykke og fede. Om vinteren er antallet af deres fjender nede på et minimum, og de kan bruge langt mere tid på fødesøgning, men til gengæld er planterne ikke så næringsrige på den årstid.

Nu har lommerne i Sydkærene fået udruget deres to unger, og det møjsommelige arbejde med at hente føde ude i fjorden til reden kan begynde. Sommeren nærmer sig sit klimaks, hvor dalens grønhedsindeks kulminerer. Det kan vi så skrive os bag øret når vi ser ud ad vinduet til de tunge skyer som skjuler fjeldtoppene og klæder dem i et tyndt lag nysne.

/Thomas Bjørneboe Gomes Berg
BioBasis